

Nr 261.

Af herr **Lindhagen**, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående försäljningen af Hvitfeltska stipendieinrättningens skärgårdslägenheter.

Genom kungl. brefvet den 2 december 1904 förordnades, att Hvitfeltska stipendieinrättningens hemman och lägenheter finge försälgas, hvarom förslag skulle uppgöras och underställas Konungen. Därefter blef genom kungl. brefvet den 6 juni 1906 slutligt beslut fattadt om villkoren för försäljning af inrättningens skärgårdslägenheter.

I anledning häraf väcktes af undertecknad år 1907 i Riksdagen en framställning, att Riksdagen ville begära inställande af den beslutade försäljningen af skärgårdslägenheterna och uppgörande af nya grunder för upplåtelse i syfte att äganderätten till själfva marken måtte bibehållas hos det allmänna. Till stöd därför anfördes bland annat följande.

»Den bohuslänska fiskarebefolkningen är ännu i det lyckliga läge, att den arbetar åt sig själf. Äfven storsjöfisket drifves af fiskarena själfva i kooperativa sammanslutningar till båtlag. Här råder en olikhet mot förhållandena mångenstädes utomlands, där hafsfisket exploaterats af kapitalet, i hvars tjänst fiskarena arbeta mot aflöning.

Alla äro vi väl också besjälade af den önskan, att denna fiskarebefolkning skall få behålla sin själfständighet. Men vill man detta, så bör det väl bland annat ses till, att de behålla sin själfständighet på sina boplatser i land, som utgör själfva arsenalen och utgångspunkten för deras näringsfång. Är det då verkligen ett förnuftigt sträfvande att taga det allmännas skyddande hand från dessa boplatser och lämna fritt spelrum åt speulationen på tomter och hamnar? Genom försäljningen af tomterna komma byggnadernas värde att betydligt stiga, säga kommitterade med tillfredsställelse utan att märka, hurusom de just därmed blotta den ömma punkten i försäljningarna. Hvarför skola för öfrigt dessa platser ha höga värden? Ju mindre bytesvärden de äga, desto bättre och billigare är det väl i längden för dem, som skola bo där. Följden af försäljningarna blir i hvarje händelse, att det i framtiden blir mycket dyrare bostadsutgifter.

Någon fara kanske icke just nu föreligger. Men storsjöfisket lockar till stor-drift. Kanske förr än man tror börjar i tysthet mången fiffig affärsman här och där vid lägliga tillfällen, såsom vid arfsfördelningar, köpa upp boplatser ikring de

bästa hamnplatserna. Sedan bildar affärsmanen ett aktiebolag, de forna fiskarena ingå som löntagare i detsamma, och så utveckla sig sakerna alltmer på det gamla vanliga viset. Detta är nu bara ett exempel.

Det är, såvidt jag förstår, icke försvarligt af statsmakten att i blinda lägga grund för dylika möjligheter. Det var också så förträffligt, tyckte alla vederbörande, när bönderna i Norrland och Dalarne af kronan erhöilo full äganderätt till skogsmarkerna. Men hur gick det?

Man har vidare, såvidt jag kunnat finna, icke ens i regleringsplanerna afsatt hamnarna och stränderna därikring såsom allmänningar till gemensamt behof. Utan där skola nu tomter bortsäljas med äganderätt ända in till vattenbrynet. Här kan således uppstå monopol, som utestänger alla andra. Icke heller har det, såvidt jag kunnat inhämta, tillräckligt sörjts för fiskelägenas utvecklingsmöjligheter i framtiden genom att vid den tilltänkta försäljningen af hemmanen undantaga tillräcklig mark för ändamålet.»

Vederbörande tillfälliga utskott delade emellertid ej motionärens farhågor, ansåg det vidare olämpligt att påkalla ändring i det redan fattade beslutet samt fann att hvad i motionen erinrats om hamnarna och fisklägenas utvecklingsmöjligheter vunnit erforderligt beaktande i försäljningsvillkoren och för öfrigt vore frågor af kommunal natur, hvarå Riksdagen icke hade anledning att inlåta sig i detta sammanhang. Det hemställes därför, att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd, hvilket ock blef Andra kammarens beslut.

Det förtjänar erinras, att justitiekanslern tidigare i ett infordradt redan år 1901 afgifvet utlåtande öfver förslaget om dessa skärgårds-lägenheters försäljning uttalat såsom sin mening, att »därest tomterna försålles till deras nuvarande innehafvare, skulle det för dem i tider af ekonomiskt betryck blifva en stor frestelse att afyttra sina gårdar, hvaraf åter följden lätteligen kunde blifva, att gårdarna öfverginge till enskilda kapitalister eller bolag, som därefter säkerligen komme att af fiskarebefolkningen utkräfva vida drygare hyresafgifter, än den måttliga ersättning, som nu erlägges till stipendieinrättningen».

Sommaren 1911 gjorde undertecknad ett besök på ett stort å inrättningens mark anlagdt fiskläge, Smögen, för att få någon kunskap bland annat om försäljningarnes verkan. Ett hundratal fiskare samlades därvid till ett möte och framfördes vid förhandlingarne i hufvudsak följande.

För det första uttalade de närvarande sina bekymmer öfver de nya bolagsbildningarna för idkande af trålfiske. Detta bekymmer har för öfrigt från hela den bohuslänska och halländska fiskarbefolkningens sida framförts nyligen i ingifna petitioner till Konungen, däri bland annat yttras, hurusom i följd häraf fiskarena, därest de ej utflyttade eller emigrerade, »skulle alltmer tvingas att gå i bolagens tjänst såsom af

arbetsgifvare och konjunkturer helt beroende lönarbetare samt därigenom förlora friheten, den tillbörliga afkomsten af sitt arbete och arbetsglädjen».

Beträffande därefter frågan om försäljningen af skärgårdslägenheterna uttalade sig de närvarande enhälligt och med märkbar öfvertygelse för att tomt- och jordförhållandena vore mycket bättre ordnade för fiskarbefolkningen förut än med den nya ordningen. Förr fick man, sades under debatten, besittningsrätten till en tomt för en ringa årlig afgäld af omkring 2 kronor 75 öre. Nu ställer det sig däremot, särskildt för det yngre släktet, som ville skaffa sig nya tomtplatser, i hög grad dyrbarare, i det att en tomt måste betalas med omkring 700 kronor, hvartill man oftast ej hade råd. Ett stort bekymmer syntes också vara, att dispositionsrätten till stränderna kring hamnen och inloppet därtill väsentligen öfverlättes till exportörerna, hvilka för öfrigt skulle ha tagit det ursprungliga initiativet till tomtplatsernas försäljning. Dessa hade ock fått köpa det mesta och bästa, sade man. För öfrigt framhölls från olika håll, att försäljningarna enligt befolkningens erfarenhet och uppfattning skulle gått till och fortfarande verkställas särdeles partiskt. Småfolket hade aldrig kunnat komma till tals ordentligt och deras framställningar och intressen hade undertryckts och åsidosatts, detta var en allmän uppfattning.

Det synes vara på sin plats, att staten, som lånat sin medverkan till den nya omhvälfningen, verkställer en närmare undersökning om dess verkningar. Det bör vara lärorikt för stundande tiders jordpolitik att få någon inblick uti, hur den ifrågavarande så kallade jordreformen utfallit. Och det är äfven af betydelse att kunna förekomma uppkomsten af ytterligare missförhållanden, i den mån detta i följd af undersökningen visar sig görligt. Farorna för att fiskarena skola alldeles förlora sina boplatser ha dessutom ryckt närmare genom de sista tidernas bolagsbildningar.

Det hemställes alltså:

att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en oväldig och skyndsam undersökning rörande tillvägagångssättet vid och resultaten af de hitintills skedda försäljningarne af Hvitfeldtska stipendieinrättningens skärgårdslägenheter samt eventuellt vidtagna de åtgärder, som af undersökningen kunna för-anledas.

Stockholm den 5 februari 1912.

Carl Lindhagen.